

СТАНОВИЩЕ

от: проф. д-р Милен Иванов Балтов,

член на научното жури въз основа на Заповед № РД-09-380/19.07.2023 г. на Директора на ИФС към БАН и определен за автор на становище, съгласно решение на Научното жури, взето на първо заседание, проведено на 24.08.2023 г. за защита на докторска дисертация на тема:

„УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ ВЪВ ВРЕМЕНА НА НЕСИГУРНОСТ”,

с автор: доц. д-р Румяна Русева Желева,

за придобиване на научната степен „доктор на науките” в област на висшето образование: 3. „Социални, стопански и правни науки“ по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата „Социология“

Обща оценка и преценка на структурата и съдържанието на дисертационния труд

Дисертационният труд за научната степен «доктор на науките» на доц. д-р Румяна Русева Желева разглежда една изключително актуална тематика – връзката между социологията на устойчивото развитие и бизнес орга-низациите е същностна, за което свидетелстват обемът от стратегически и програмни документи, разработени през последните 20 години и осмисляне на ролята на компаниите в прехода към устойчиво общество.

Дисертационният труд е с обем структуриран в увод, три глави, всяка от които с междинно обобщение, заключение, приложения (7 броя) и литература в общ обем от 315 страници. В цитираните библиографски източници са посочени общо 250 заглавия на български, английски и немски език. Оформени са 47 графики и 21 таблици. Представена е част, в която е обоснована актуалността на темата , целта на дисертацията и произтичащите от нея три основни задачи за решаване в дисертацията, които определят и структурата на главите, както и избраният изследователски подход в дисертационния труд.

Целта и задачите на дисертацията са коректно изведени и са предпоставка за доказване на правилно поставената теза. Предметът и обектът на изследването са ясно дефинирани, а в методите на теренното изследване преобладават бенчмаркът и фокус групата. Доказва се, че организациите трябва да се адаптират към променящите се условия на околната среда, включително (нормативни и/или ценностни) изисквания за устойчивост. В дисертацията се показва и как организациите могат да се трансформират и да водят промяната към по-устойчиви практики. Това включва промяна в организационните структури и култура, която подкрепя устойчивостта. Самите практики на бизнес организациите могат да се изследват в термините на тяхното влияние върху устойчивостта.

Тезата в изследването е, че социологията на устойчивото обществено развитие е теория със среден обseg и като такава има конкретен принос към концепциите от областта на управлението на социалната промяна, както и мениджмънта и дейността на организациите (социология на организациите). Като част от обществото бизнес компаниите влияят на обществената промяна и общественото устойчиво развитие. С решенията и действията на организациите влияят на околната среда, социалното равенство или на нетърпимостта към корупцията в дадено общество и с това могат да бъдат както двигатели на промяна, така и бариери пред нея. Социологията на устойчивото развитие теоретизира и изследва дали и как организациите преодоляват тези пречки и подпомагат устойчивото развитие чрез определени инструменти и политики като докладването на корпоративна устойчивост.

В първа глава на дисертационния труд „Социологията на устойчивото развитие: дисциплинарна рамка и перспективи“ се очертава дисциплинарната рамка на социология на устойчивото развитие като една от новите социологически поддисциплини. Защитава се тезата, че в същността си социологията на устойчивото представлява теория за социалната промяна. В същото време се подчертава необходимостта от интердисциплинарен подход към изследването на устойчивото развитие.

Във втора глава се представя и анализира емпиричната изследователска програма на авторката за (илюстративно) очертаване на изследователското поле на социологията на устойчивостта. Емпиричното изследване е проведено с разнообразен социологически арсенал, включващ проучване и анализ на документи

(кабинетно изследване), изследване на терен с количествени методи, изследване с качествени методи (дълбочинни интервюта); проучване на казуси и проучване (преглед, анализ и интерпретация) на публични бази данни на международни организации в областта на устойчивото развитие.

В третата глава е посветена на концептуализирането на модел на кодекс за устойчивост на българските компании. За модел за изработването на такъв български кодекс е предложен германският кодекс за устойчивост като е аргументирано защо именно този инструмент може да е полезен и за българските компании.

В заключението на дисертационния труд се представя обобщение на ползите и предимствата на българските бизнес компании от спазването на последователна политика и практика в отчитането на екилогична, социална устойчивост и такава по отношение на доброто корпоративно управление. Обобщава се, защо последователното отчитане на устойчивост би превърнало българските бизнес компании в двигатели на устойчиво развитие в страната и как би допринесло за повишаване на тяхната репутационна стойност. Предложени са 11 публикации по темата на дисертацията, 4 от които на английски език (една под печат).

Оценка на приносите в дисертационния труд

Представената в автореферата справка за приносите реално отразява работата и постигнатите резултати в дисертационния труд. 12 са общо посочените приноси, като четири, според мен са с теоретичен и методологичен характер, други четири са свързани с практико-приложни потвърждения на постановки в теорията, а има някои, които могат да се преформулират или да са в подкрепа на някой от тези осем.

Описани са основни концептуализирането на социология на устойчивото развитие като предметно специфицирана теория от среден обхват ("middle range theory"). Увеличават се евристичните възможности за релевантни емпирични социологически изследвания. Изведена е надеждна връзка между теоретично и емпирично познание на състоянията и процесите на устойчивото развитие. Теоретично е обоснована спецификата на основните връзки на социология на устойчивото развитие и

социологическите теории за социал-ната промяна, теориите за прехода и модернизационните теории.

Очертана е методологическа перспектива за емпирични изследвания в социология на устойчивостта и устойчивото развитие на основата на теориите за социалното действие и по-конкретно на разбирането на Макс Вебер (всяко действие, предприето от индивид или група взема предвид действията на другите и се влияе от тези действия). Емпиричните изследвания показват връзката на социалното действие и устойчивото развитие; разкрита е ролята за постигане на устойчиво развитие на: конкретни (индивидуални) социални актьори като предприемачи, бизнес лидери и експерти в областта на устойчивостта и техните организации (бизнес компании, работодателски и бизнес организации, различни експертни групи) и други заинтересовани общности (такива като експертни и застъпнически групи за опазване на околната среда и устойчивото развитие; (държавни и/или независими) органи за контрол и финансови и кредитни институции, т.е. такива от които зависи бизнеса репутационно, международни платформи и организации за устойчивост.

Потвърждава емпирично, че формата на отчетите за устойчивост не зависи от задължението на компанията да се отчита за устойчивост. Получените резултати отразяват разнообразието от формати за отчитане на устойчивост, съществуващи към момента, което може да бъде определено до някъде и като прекомерно. Новата директива на ЕС за корпоративното отчитане, приета в края на 2022 г., може да сложи ред в разнообразието от формати, като предложи единен такъв за фирмите в ЕС.

Въпроси и препоръки по дисертационния труд

Конкретните въпроси към дисертанта са:

1. С какво може да се обясни факта, че усилията и резултатите, които се постигат в реалния бизнес свят спрямо стандартите за ESG са на много по-високо ниво, отколкото в случаите, когато определени бизнес единици и сектори очакват да получат специално финансиране за това?
2. Авторът предлага „разработването на български кодекс за устойчиво развитие, съчетан с насоки в помощ и за ориентация на бизнеса и особено на

малките и средни компании”. Кодекс като нормативна база ли следва да бъде или само насоки и защо да има отделно български такъв?

Препоръката към кандидата е в бъдеще време да апробира част от предложенията на ниво научна организация – както по отношение на чисто социалните компоненти, така и на тези за околната среда и взематенето на решения съобразно ESG стандартите.

Сериозните позиции на кандидата в държавни и нестопански организации са предпоставка за бъдещи участия в международни проекти и изследвания. Препоръката е да стане водещ на екипи по проекти на Европейския съюз и препоръчвам да създаде школа от бъдещи докторанти както в български висши училища, така и в чуждестранни университети с страни от Средна Азия.

Автореферат и публикации по дисертационния труд

Авторефератът отговаря на изискванията и е издържан в структурно отношение, отразявайки логиката и дълбочината на дисертационния труд. Представените публикации по темата са на български, немски и английски език. Това дава сериозност на труда и доказателство за международното признание на автора. Те отразяват ключови моменти в изследването и са свързани с част от приносите. Темите застъпени в тях са за разбирането за връзката между прозрачността на икономиките и устойчивостта в обществата, предлаганият от автора кодекс за устойчиво развитие в България. Има теми и за информационните технологии и аспектите на устойчивото развитие, за ефектите върху пазарите на труда и връзката с висшето образование. Интересна е работата на авторът по въпросите за социално отговорно предприемачество и иновативни инструменти за устойчива икономика, като там натрупванията са и на база на проект финансиран от националния Фонд „Научни изследвания”. Авторът е концентрирано цитиран, но по-важното е, че разработките му са и с нормативен характер.

Заклучение

Дисертационният труд изцяло отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за неговото прилагане и процедурните правила за условията и реда за

придобиване на научни степени в ИФС към БАН (по процедура за защита) за присъждане на научната степен „доктор на науките”.

С убеденост давам **положителна оценка на дисертационния труд** на тема „Устойчивото развитие във времена на несигурност” и препоръчвам на уважаемите членове на Научното жури да присъдят научната степен «доктор на науките» на **доц. д-р Румяна Русева Желева**.

3.10.2023 г.

гр. Бургас

Изготвил становището:

/проф. д-р Милен Балтов/